

Παντελής Πουλιόπουλος,
Ένα υπόδειγμα αριστερού διανοούμενου

Κώστας Παπαδάκης

Οι τροτσκιστές έχουν κάθε λόγο να είναι υπερήφανοι για τον Παντελή Πουλιόπουλο, μία φυσιογνωμία που ανάλογή της, τουλάχιστον στο επίπεδο της διανόησης, δύσκολα η Αριστερά έχει να αντιπαραθέσει στα χρόνια της ύπαρξης του κομμουνιστικού κινήματος. Το ίδιο όμως και η προοδευτική νομική διανόηση και η «κινηματική» δικηγορία.

Και τούτο διότι η συνεισφορά του Παντελή Πουλιόπουλου δεν εξαντλείται μόνο στο χώρο της ιστορίας του κομμουνιστικού κινήματος και τη δραστηριότητά του μέσα από τις γραμμές της Αριστερής Αντιπολίτευσης και αργότερα της Ο.Κ.Δ.Ε. (Οργάνωσης Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδος), η οποία επίσης σε ένα χρόνο από σήμερα, τον Οκτώβριο 2014, έχει την 80ή της επέτειο, αλλά εκτείνονται και σε έναν άλλο τομέα, τον οποίο συνήθως οι βιογραφικές του αναφορές παραλείπουν, επικεντρώνοντας στη θέση του για τον χαρακτήρα της επανάστασης και το ιστορικό βιβλίο «Δημοκρατική η Σοσιαλιστική Επανάσταση».

Αν και γόνος αστικής οικογένειας από τη Θήβα ο Παντελής Πουλιόπουλος, γεννημένος το 1900, έγινε πολύ γρήγορα αρνητής της τάξης του, καθώς ήδη από το 1919, πρωτοετής φοιτητής της Νομικής ακόμη και επιστρατευμένος στο Μικρασιατικό μέτωπο, πήρε όλα τα ρίσκα, που θα μπορούσαν να έχουν στοιχίσει και την καταδίκη του σε θάνατο για εσχάτη προδοσία, συγκροτώντας μαζί με άλλους κομμουνιστές στρατιώτες οργανωμένους πυρήνες («ομίλους»). Με άπειρες αντιξοότητες έβγαζαν στο μέτωπο την εφημερίδα «Ερυθρός Φρουρός», η οποία υπήρξε όργανο ισχυρής αντιπολεμικής και αντικαπιταλιστικής προπαγάνδας, ενώ για πρώτη φορά έβαλαν στο στόχαστρο της παρέμβασής τους και τον εθνικισμό και το милитарισμό, πράγματα ανήκουστα έως τότε για την ελληνική κοινωνία.

Μετά την επιστροφή από το μέτωπο, συνέβαλε καθοριστικά στη δημιουργία της Ένωσης Παλαιών Πολεμιστών, η οποία τον ανέδειξε πρόεδρό της το 1924, ενώ την ίδια περίοδο έγραψε το βιβλίο «Πόλεμος κατά του πολέμου».

Σε ηλικία μόλις 24 ετών, το Δεκέμβρη του ίδιου χρόνου, ο Παντελής Πουλιόπουλος εκλέγεται Γενικός Γραμματέας στο Γ' Έκτακτο Συνέδριο του Κ.Κ.Ε. και ουσιαστικά πρώτο συνέδριο στο οποίο το Σ.Ε.Κ.Ε. μετατρέπεται σε Κ.Κ.Ε. και «μπολσεβικοποιείται», ξεφεύγοντας από το ρεφορμισμό και την γραμμή της «μακράς νομίμου υπάρξεως», που συνδέεται με την εκλογή του Γιάννη Κορδάτου ως γενικού γραμματέα το 1922.

Βρίσκεται νωρίς αντιμέτωπος με ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που έτυχε να αντιμετωπίσει το κομμουνιστικό κίνημα στην Ελλάδα, το ζήτημα δηλαδή της γραμμής για το Μακεδονικό. Το Γ' Έκτακτο Συνέδριο του Κ.Κ.Ε. το Δεκέμβρη του 1924 ενέκρινε τη γραμμή για ανεξάρτητη Μακεδονία και Θράκη, που προηγουμένως είχε ψηφιστεί στην 7^η Βαλκανική Συνδιάσκεψη της Γ' Διεθνούς τον Αύγουστο – Σεπτέμβρη 1924, και στο 5^ο Συνέδριο της Διεθνούς τον Ιούνιο 1924, παρά τις διαφωνίες άλλων Ελλήνων αντιπροσώπων π.χ. Σεραφείμ Μάξιμος, παλιότερα Γιάννης Πετσόπουλος κ.α.

Αυτό ήταν αιτία για να φυλακιστεί και να συρθεί κατηγορούμενος και ο ίδιος και άλλα στελέχη του Κ.Κ.Ε., κατηγορούμενοι για απόπειρα απόσπασης της Μακεδονίας και της Θράκης. Παρά το γεγονός ότι η Διεθνής έχει καταλάβει το λάθος της και έχει αλλάξει γραμμή για το σύνθημα τον επόμενο χρόνο, ο Πουλιόπουλος κρίνει ότι πρέπει να εξακολουθεί να το υπερασπίζεται, γιατί τυχόν αντίθετη στάση του θα σήμαινε ανεπίτρεπτη υποχώρηση απέναντι στην αστική τάξη.

Με τη ρετσινιά του αυτονομιστή, βρίσκεται κατηγορούμενος σε μία δίκη που αναβάλλεται και συνεχίζεται για δύο σχεδόν χρόνια και τελικά παύει η ποινική δίωξη και οδηγείται στην εξορία της Ανάφης με τη δικτατορία του Πάγκαλου το 1926. Έτσι, η πρώτη του επαφή με τα δικαστήρια, πριν καν γίνει δικηγόρος, γίνεται από το εδώλιο του κατηγορουμένου, που όμως άφοβα την μετατρέπει σε πολιτική δίκη με κατηγορούμενο το ίδιο το σύστημα εξουσίας..

Στη διάρκεια της εξορίας του το Κ.Κ.Ε. εκλέγει προσωρινό Γραμματέα τον Ελευθέριο Σταυρίδη. Στα τέλη Αυγούστου 1926 ανατρέπεται ο Πάγκαλος, οι

εξόριστοι επανέρχονται και στις 6-8 Σεπτεμβρίου 1926 λαμβάνει χώρα στην Αθήνα η «Σύσκεψη Παραγόντων» του Κ.Κ.Ε., με πεδίο συζήτησης την ανασυγκρότηση του κόμματος που είχε διαλυθεί από τις εξορίες και τις φυλακίσεις. Ο Πουλιόπουλος βρίσκεται σε σοβαρή περίοδο στοχασμού για το σύνολο των ζητημάτων που απασχολούν τη λειτουργία, γραμμή και παρέμβαση του Κ.Κ.Ε. και, παρότι επανεκλέγεται Γραμματέας από τη Σύσκεψη των παραγόντων, απέχει από τις κομματικές διαδικασίες, με αποκορύφωμα την απόσυρση της υποψηφιότητάς του ως υποψήφιου με το Κ.Κ.Ε. για τις βουλευτικές εκλογές του Νοέμβρη 1926 με δήλωση που επιδίδει με δικαστικό κλητήρα στα Πρωτοδικεία Αθηνών και Θεσσαλονίκης, παρά την αντίθετη θέληση του κόμματος.

Στις 17-12-1926 η Κεντρική Επιτροπή του Κ.Κ.Ε. διαγράφει τον Πουλιόπουλο προσωρινά, με την προοπτική η οριστική απόφαση να ληφθεί από το επικείμενο Συνέδριο. Το Συνέδριο το Μάρτη 1927 αναιρεί την απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής και αποκαθιστά τον Πουλιόπουλο στο Κ.Κ.Ε. Όμως είχε δρομολογηθεί πια η διαμόρφωση της στάσης της Αριστερής Αντιπολίτευσης, ο ανταγωνισμός με την ομάδα των «Κούτβηδων» και πολύ γρήγορα ο Πουλιόπουλος θα παραιτηθεί, αρχικά από την Κεντρική Επιτροπή και στη συνέχεια και από μέλος του Κ.Κ.Ε. και θα συγκροτήσει την ομάδα «Σπάρτακος», εκδίδοντας το ομώνυμο περιοδικό για πρώτη φορά τον Ιανουάριο 1928.

Παράλληλα με όλα αυτά, ο Πουλιόπουλος τελειώνει τη Νομική, κατορθώνει να μάθει δέκα γλώσσες και να διαβάζει νομικά και μαρξιστικά κείμενα στη γλώσσα που γράφτηκαν. Είναι ένα τέρας μόρφωσης που, παρά τις αντιξοότητες, κατορθώνει να αυξάνει θεαματικά το επίπεδο των γνώσεών του, τόσο που πραγματικά δεν χρειάζεται μεγάλη φιλοσοφία για να καταλάβει κανείς ότι, αν ήθελε να κάνει το βήμα και να περάσει στην αντίπερα όχθη, ο Παντελής Πουλιόπουλος θα ανήκε στην ελίτ της δικηγορίας περιωπής, θα είχε πλουτίσει και, γιατί όχι, θα μπορούσε να αποκτήσει και μία αξιοζήλευτη πολιτική θέση στο αστικό στερέωμα. Τα απαρνήθηκε όμως όλα αυτά και συνέχισε να αγωνίζεται.

Την περίοδο 1927-1929 εκπαιδεύει μία ολιγομελή ομάδα νεαρών δικηγόρων στις δραστηριότητες της Εργατικής Βοήθειας, της οργάνωσης αλληλεγγύης των εργαζομένων, με σκοπό να τους κάνει ικανούς να υποστηρίξουν αγωνιστές της εργατικής τάξης όταν καταδιώκονται. Δίνει καθημερινά σαν δικηγόρος το παρών για

να υπερασπιστεί εργάτες απέναντι στους εργοδότες τους, κατατρεγμένους και διαδηλωτές που συλλαμβάνονται, σωματεία που διαλύονται αυθαίρετα, συνελεύσεις που δέχονται αστυνομικές επιδρομές, εκλογές που ματαιώνονται, συνδικαλιστές, διανοούμενους και φοιτητές που οδηγούνται στα αστυνομικά τμήματα και σέρνονται στα δικαστήρια με βαριές κατηγορίες.

Στις 25-7-1929, επί κυβέρνησης Ελευθερίου Βενιζέλου ψηφίζεται ο Ν. 4229/1929, που έμεινε στην ιστορία γνωστός ως «**ιδιώνυμο**». Σύμφωνα με αυτόν :

«Όστις επιδιώκει την εφαρμογήν ιδεών εχουσών ως έκδηλον σκοπόν την διαβιαίων μέσων ανατροπή του κρατούντος κοινωνικού συστήματος ή την απόσπασιν μέρους εκ του όλου της επικρατείας ή ενεργεί υπέρ της εφαρμογής αυτών προσυλητισμόν, τιμωρείται με φυλάκισιν τουλάχιστον 6 μηνών. Προς τούτοις, επιβάλλεται δια της αποφάσεως και εκτοπισμός ενός μηνός μέχρι δύο ετών, εις τόπον εν αυτή οριζόμενον. Με τας αυτάς ποινάς τιμωρείται και όστις, επωφελούμενος απεργίας ή λοκ άουτ, προκαλεί ταραχάς ή συγκρούσεις. Ως ιδιαίτερα επιβαρυντική περίστασις θεωρείται η εκτέλεσις της πράξεως εν δημοσίω τόπω παρόντων πολλών ή δια του Τύπου ή εάν ο προσηλυτισμός ενεργείται δια χρημάτων ή απευθύνεται προς ανηλίκους, στρατιωτικούς εν γένει ή δημοσίους λειτουργούς».

Από τη Θεσσαλονίκη, όπου τον ίδιο χρόνο έχει μετακομίσει για λόγους πολιτικούς και έχει ανοίξει δικηγορικό γραφείο στην οδό Εγνατίας 60, τον Δεκέμβριο 1930 ο Παντελής Πουλιόπουλος συντάσσει την μελέτη με τίτλο «**Θεμελιώδεις παρατηρήσεις επί του Ν. 4229/1929 περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος**», της οποίας η νομική εγκυρότητα είναι τέτοιου επιπέδου που η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού «Δικαιοσύνη» (σήμερα «Ελληνική Δικαιοσύνη») δεν αρνείται τη δημοσίευση, παρά τις επιφυλάξεις της, την προλογίζει μάλιστα κρατώντας αποστάσεις για λόγους ευνόητους :

«Δημοσιεύοντες την ανωτέρω μελέτην το πράττομεν και χάριν βεβαίως της Συνταγματικής ελευθερίας της εκφράσεως των στοχασμών οιοδήποτε πολίτου, ην επικαλείται και ο γράφων, αλλά και δια το ενδιαφέρον από θεωρητικής απόψεως του θέματος και τον επιτυχή και επιστημονικόν χειρισμόν του υπό του συγγραφέως. Τούτο όμως δε σημαίνει ότι δεν διατηρούμε ακεραίας τα επιφυλάξεις μας επί των γνωμών του συγγραφέως, όσον αφορά το ανεφάρμοστον και αντισυνταγματικόν του νόμου και ότι πρέπει να αφηθεί ελευθέρα η προώθησις προς εφαρμογήν έστω και εν ακαθορίστω

μέλλοντι και εις τον τόπον μας των ιδεών ας ο γράφων θεωρεί ορθάς δια τα κοινά συμφέροντα».

Στην περιεκτική και μεστή του αυτή μελέτη ο Πουλιόπουλος καταδεικνύει ότι το Σύνταγμα προστατεύει το κράτος και όχι το κοινωνικό καθεστώς, επισημαίνοντας την αντισυνταγματικότητα του νόμου, και φυσικά ασκεί κριτική στον περιορισμό της συνταγματικής ελευθερίας της πολιτικής έκφρασης.

Γράφει, ανάμεσα σε άλλα, ο Πουλιόπουλος :

*«Αλλά και ούτως διατυπωμένος και υπό του ιδίου του νομοθέτη ερμηνευόμενος ο νόμος, προδήλως καταλύει την εν άρθρω 16 του Συντάγματος καθιδρυμένην πολιτικήν ελευθερίαν της δημοσίας εκφράσεως των στοχασμών του πολίτου. **Διότι η ελευθερία αυτή κατά την εσωτέραν της λογικήν ουσίαν και κατά την ιστορικήν προέλευσιν της καθιερώσεώς της εις τα Συντάγματα όλων των σύγχρονων δημοκρατικών χωρών, δεν επιδέχεται κατ' αρχήν την υπό των συντεταγμένων εξουσιών εξαίρεσιν ωρισμένης κατηγορίας ιδεών** (οίον της ιδέας περί βίας ως ιστορικής ανάγκης και εν τη περαιτέρω προοδευτική εξελίξει μιας κοινωνίας, στηριζομένης επί της καθολικής μεν ψηφοφορίας, επί της οικονομικής όμως ανισότητος των μελών της, η οποία ιδέα αποτελεί την περί βίας μπολσεβικικήν αντίληψιν), των οποίων η δημοσία έκφρασις δια του λόγου ή του τύπου να υποβληθή εις οιονδήποτε περιορισμόν. Τοιαύτη εξαίρεσις θα κατέλυε αναμφιβόλως την ελευθερίαν της εκφράσεως των στοχασμών των πολιτών».*

Το απόσπασμα αυτό παρατίθεται, σήμερα που ένα μέρος της αριστερής νομικής διανόησης βλέπει με συμπάθεια νομοθετήματα ποινικοποίησης του πολιτικού λόγου με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού κτλ. για να μας θυμίζει ότι η απαγόρευση και ο περιορισμός του πολιτικού λόγου βρίσκονται πάντα σε σχέση αμφίδρομης επικοινωνίας με τον περιορισμό του αντίθετου.

Στη Θεσσαλονίκη, παρά τη ρητή οδηγία της Κεντρικής Επιτροπής του Κ.Κ.Ε., μέλη, συνδικαλιστές και στελέχη του προσέρχονται καθημερινά στο δικηγορικό γραφείο του Πουλιόπουλου, προκειμένου να ζητήσουν τις πάντα αμισθί ή με συμβολικές αμοιβές παρεχόμενες συμβουλές και υπηρεσίες του, τις οποίες εκείνος ποτέ δεν αρνείται. Ο σεβασμός που έχει κατακτήσει από δικαστές, συναδέλφους του, εργαζομένους και αριστερούς είναι μοναδικός.

Ίσως, άλλωστε, και μόνο το γεγονός ότι σε επίσημα κείμενα του Κ.Κ.Ε. ή στελεχών της επίσημης γραμμής του δεν θα συναντήσει κανείς ακραίους χαρακτηρισμούς σε βάρος του Πουλιόπουλου, πέρα από αυτούς που ήταν αναγκαίοι για το μέτρο της μεταξύ τους αντιπαράθεσης, ουσιαστικά επιβεβαιώνει την εκτίμηση προς το πρόσωπό του και εκ μέρους της ηγετικής ομάδας του Κ.Κ.Ε.

Δύο χρόνια αργότερα, το 1932, ο Πουλιόπουλος κατεβαίνει ξανά στην Αθήνα, ανοίγει δικηγορικό γραφείο στην Αγ. Κωνσταντίνου και αργότερα στην οδό Κάνιγγος 1 και εξακολουθεί την ίδια δραστηριότητα. Ονομαστή έχει μείνει, ανάμεσα στα άλλα, η παράστασή του στο δικαστήριο του Αργοστολίου το 1932 όπου, υπερασπιζόμενος πολιτικούς κρατούμενους των φυλακών Άσσου Κεφαλονιάς, κατηγορούμενους για απόπειρα απόδρασης, δεν διστάζει, σε πεντάωρη αγόρευσή του, να χαρακτηρίσει τη δικαιοσύνη «ταξική» αντί να σιωπήσει και να περιοριστεί στην ουσία, όπως ο συμπαριστάμενός του Μιλτιάδης Πορφυρογένης, γνωστό στέλεχος του ορθόδοξου Κ.Κ.Ε. και μετέπειτα Υπουργός Εργασίας της κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου μέχρι τα Δεκεμβριανά, με αφορμή το κλίμα που είχε δημιουργηθεί από διανομή προκήρυξης Αρχαιομαρξιστών έξω από το χώρο του δικαστηρίου, που αναφερόταν στην ταξικότητα της δικαιοσύνης. Το αποτέλεσμα, σε πείσμα όσων επέμεναν και τότε στη γραμμή της ηπιότητας προς τα δικαστήρια, θριαμβευτικά αθωωτικό.

Ούτε ο γάμος τους με τη Φιλισία Στάθη το 1930 μεταβάλλει τον κοινωνικό προσανατολισμό του Παντελή Πουλιόπουλου, αλλά αντίθετα εξακολουθεί να ζει όπως και πριν.

Την ίδια χρονική περίοδο (1930 και μετά) ο Παντελής Πουλιόπουλος δοκιμάζει μία από τις μεγαλύτερες αδικίες που θα μπορούσε να του επιφυλάξει η τύχη του: ο Τρότσκι και η Γραμματεία της Διεθνούς Αριστερής Αντιπολίτευσης (μετέπειτα, από το 1938 και μετά, Δ' Διεθνούς) δίνουν το χρίσμα της εκπροσώπησής τους στην Ελλάδα στην τότε Ε.Δ.Ε. (Αρχαιομαρξιστές), παρά τις έντονες διαφωνίες της ελληνικής Αριστερής Αντιπολίτευσης (Πουλιόπουλος).

Κριτήριο για αυτό φαίνεται ότι αποτέλεσε η αρκετά σημαντική μαζικότητα των Αρχαιομαρξιστών και ιδιαίτερα η σύνθεσή της σε εργάτες, σε αντίθεση με την Αριστερή Αντιπολίτευση που δεν μπόρεσε ποτέ να μαζικοποιήσει μεγάλο αριθμό εργαζομένων και γενικότερα, αλλά περιορίστηκε σε μία κάστα στελεχών, ενώ ο ίδιος ο Τρότσκι φέρεται να εντυπωσιάστηκε όταν, τον ίδιο χρόνο, διαπλέοντας με

ατμόπλοιο από τον Ισθμό της Κορίνθου και με κατεύθυνση από την Πρίγκηπο Κωνσταντινούπολης στην Κοπεγχάγη αντίκρισε, παρατεταγμένους από τον Δ. Γιωτόπουλο, χιλιάδες αρχειομαρξιστές εκατέρωθεν του Ισθμού να τον χαιρετούν ανεμίζοντας κόκκινα μαντήλια και σημαίες.

Παρόλα αυτά, ο Πουλιόπουλος δεν το βάζει κάτω. Το 1934 καταφέρνει να συσπειρώσει ένα σημαντικό κομμάτι Αρχαιομαρξιστών, καθώς και άλλων τροτσκιστών και αντιπολιτευόμενων του Κ.Κ.Ε. και να συγκροτήσει την Ο.Κ.Δ.Ε.

Λίγους μήνες πριν έχει γράψει, με αφορμή την απόφαση της 6^{ης} Ολομέλειας της Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε. (Γενάρης 1934) για τον αστικοδημοκρατικό χαρακτήρα της επανάστασης στην Ελλάδα, το κορυφαίο του πόνημα «Δημοκρατική η Σοσιαλιστική Επανάσταση».

Ακολουθεί μία σύντομη περίοδος προσπάθειας συγκρότησής της, που όμως συμπίπτει με την ανασυγκρότηση και μαζικοποίηση του Κ.Κ.Ε. μετά τη λήξη των εσωκομματικών διαμαχών και την επικράτηση του Νίκου Ζαχαριάδη στο τιμόνι του, και όλα αυτά διακόπτονται βίαια το 1936 με τη δικτατορία του Μεταξά, όταν ο Πουλιόπουλος συλλαμβάνεται και κλείνεται στην Ακροναυπλία. Συνεχίζει και από εκεί τον πολιτικό του αγώνα, παρά τη διπλή καταστολή από την Ασφάλεια και από τους έγκλειστους της ηγεσίας του Κ.Κ.Ε., συμπεριφέρεται σαν πραγματικός κομμουνιστής, μοιράζοντας τα δέματα και τα συσσίτια που του στέλνει η οικογένειά του με τους κρατούμενους της ομάδας συμβίωσής του και φυσικά αρνείται να κάνει δήλωση για να αφεθεί ελεύθερος.

Μένει στις φυλακές μέχρι και την περίοδο της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα (οι προσπάθειές του να πείσει τους έγκλειστους του κομματικού μηχανισμού του Κ.Κ.Ε. να προχωρήσουν όλοι μαζί σε ομαδική απόδραση δεν είχαν επιτυχία) μέχρι το 1942 που αρρωσταίνει, μεταφέρεται στο Δημοτικό Νοσοκομείο Αθηνών και από κει, το Σεπτέμβρη του 1942, στο στρατόπεδο συγκέντρωσης της Λάρισας. Κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του και πριν την αναχώρηση από την Αθήνα ζητά από το χωροφύλακα που τον συνόδευε τη χάρη να περάσει από το σπίτι του στην οδό Ζαΐμη στα Εξάρχεια να δει τη γυναίκα του για τελευταία φορά και να πάρει ορισμένα πράγματα μαζί του. Ο χωροφύλακας του κάνει τη χάρη. Στο σπίτι βρίσκονται συγγενείς και φίλοι του. Όλοι αυτοί προσπαθούν να τον πείσουν να αποδράσει με τη βοήθειά τους από το παράθυρο της κουζίνας για να σωθεί. Εκείνος το αρνείται, γιατί

σε μία τέτοια περίπτωση θα υποστεί τις συνέπειες ο χωροφύλακας που του έκανε ήδη και τη χάρη. Και έτσι συνεχίζει την πορεία του.

Στις 5 Ιουνίου 1943 οι ιταλικές δυνάμεις κατοχής αποφασίζουν να εκτελέσουν 105 φυλακισμένους, έγκλειστους στο στρατόπεδο συγκέντρωσης της Λάρισας, ως αντίποινα για σαμποτάζ που είχαν κάνει αντάρτες δύο μέρες πριν. Επιλέγεται και ο Πουλιόπουλος ανάμεσα σε αυτούς που θα εκτελεστούν. Τελευταία πράξη του δράματος της ζωής του είναι όταν, απέναντι στο εκτελεστικό απόσπασμα, μιλώντας στην Ιταλική γλώσσα, απευθύνεται στους στρατιώτες του αποσπάσματος για να τους πείσει ότι είναι προλετάριοι στρατιώτες, ότι δεν έχουν τίποτα να μοιράσουν με τους Έλληνες προλετάριους, ότι εχθροί είναι η αστική τάξη και στις δύο χώρες κτλ. Οι Ιταλοί στρατιώτες διστάζουν να πυροβολήσουν και κατεβάζουν τα όπλα. Επεμβαίνει ο αξιωματικός επικεφαλής του αποσπάσματος και ο Παντελής Πουλιόπουλος περνάει στην ιστορία. Το πτώμα του, καθώς και άλλα 5-6, μένει άταφο για μερικές μέρες, καθώς οι κάτοικοι των γύρω χωριών πήραν κατά προτεραιότητα από τα εγκαταλελειμμένα από τους Ιταλούς πτώματα να θάψουν αυτά που ανήκαν σε μέλη του Κ.Κ.Ε.

Ο Πουλιόπουλος φεύγει από τη ζωή σε ηλικία 43 ετών και 3 μηνών. Το ήθος, η παρακαταθήκη και το έργο του δεν φεύγει ποτέ. Ο Πουλιόπουλος δεν ήταν αλάνθαστος ή τέλειος σε όλα. Ο απολογισμός του είναι διαφορετικός ως πολιτικού, διαφορετικός ως διανοούμενου, διαφορετικός ως νομικού μαχητή : Η λογική του υπερανθρώπου και του φωτοστέφανου ανήκει στο χώρο της προσωπολατρείας, προς τον οποίο ο τροτσκισμός οριοθετείται ως αντίπαλος.

Τα πολιτικά του λάθη, χαρακτηριστικότερα των οποίων ήταν όλη αυτή η περίοδος αναχωρητισμού του από τον Αύγουστο 1926 μέχρι το Μάρτιο 1927, όταν ακόμα, σύμφωνα τουλάχιστον με τα τυπικά αποτελέσματα των κομματικών συνεδριάσεων, φαινόταν να έχει ακόμη το κόμμα στα χέρια του σε πολύ μικρή ηλικία, αλλά δεν μπόρεσε να το κρατήσει, τα έχει αναγνωρίσει και ο ίδιος στην Α' Συνδιάσκεψη του Σπάρτακου το 1932. Ακόμα, δεν κατόρθωσε να συγκροτήσει μαζική οργάνωση ή να συγκρατήσει τα στελέχη που μαζί πέρασαν στην αντιπολίτευση.

Εκείνο όμως που έχει σημασία είναι ότι αποδέχθηκε να δώσει όλες τις μάχες χωρίς να αποδράσει, να οππορτουνίσει ή να λιποτακτήσει. Γιατί οι άνθρωποι δεν

κρίνονται από τις μάχες που χάνουν η κερδίζουν, αλλά από εκείνες που επιλέγουν να δώσουν.

Έχει αξία το γεγονός ακόμα ότι ο Παντελής Πουλιόπουλος δεν ήταν ένα στέλεχος το οποίο κατασκευάστηκε από τα απαρτά, αλλά ένα αμιγώς κινηματικό στοιχείο που αναδείχθηκε στα πεδία των μαχών κυριολεκτικά και μέσα από τις στάχτες του μετώπου κατάφερε να καταξιωθεί και να δημιουργήσει ένα κίνημα, το κίνημα των Παλαιών Πολεμιστών, που σφράγισε με την παρουσία του μία ολόκληρη δεκαετία στην Ελλάδα. Ήταν άτυχος γιατί του έλαχε να αναμετρηθεί με το Μακεδονικό εν τω γεννάσθαι, ένα θέμα το οποίο ποτέ δεν έπαψε να αποτελεί το άγχος της Αριστεράς και, όπως είπαμε και παραπάνω, αδικήθηκε από τον Τρότσκι και τη Γραμματεία της Διεθνούς Αριστερής Αντιπολίτευσης. Ένα άλλο χαρακτηριστικό, άλλωστε, του πολιτικού του ήθους, είναι ότι δεν επεδίωξε έστω να φύγει στο Παρίσι, όπου με το αξιοζήλευτο πολιτικό επίπεδο και τη γλωσσομάθειά του θα είχε μπορέσει να σταθεί και να διαδραματίσει ένα σπουδαίο ρόλο και στο επίπεδο της διεθνούς ηγεσίας της Αριστερής Αντιπολίτευσης.

Όμως για μας τους αριστερούς νομικούς που – παριστάνουμε ότι - αγωνιζόμαστε με τα ίδια εργαλεία κοινωνικής και πολιτικής ανάλυσης απέναντι στη δικαστική και όχι μόνο εξουσία, ο Παντελής Πουλιόπουλος είναι ένας ανεκτίμητος συναγωνιστής μας, γιατί το ήθος και η νομική του συγκρότηση, καθώς και η στάση αρχών, η μαχητικότητα και οι επιδόσεις του στο σύντομο χρόνο που μπόρεσε να ασκήσει αυτό που σήμερα ονομάζουμε μαχόμενη κινηματική δικηγορία συναγωνίζονται επάξια τις επιδόσεις του στο πεδίο της αριστερής διανοήσης και μας αφήνουν εκπληκτικές παρακαταθήκες και υποχρεώσεις. Είναι ένα υπόδειγμα αγωνιστικού και πολιτικού ήθους, στάσης ζωής στη δικηγορία, νομικής συγκρότησης και επάρκειας, αξιοπιστίας και για τους αγώνες του.

Αιώνια η μνήμη του και μακάρι να βαδίσουμε στο δρόμο του !

Αθήνα, 12/12/2014

Κώστας Παπαδάκης

Παραπομπές

1) Δημήτρη Λιβιεράτου «Παντελής Πουλιόπουλος: Ένας διανοούμενος επαναστάτης», εκδ. Γλάρος.2) Γιάννη Μηλιού, Κώστα Παπαδάκη «Τρομονόμος και ιδιώνυμο: Η ιστορία επαναλαμβάνεται», Θέσεις 94, 2006, σελ. 67-73.